

EEN STEENCIRKEL AAN DE LEIJEN (FRL.)?

Dit artikel is eerder verschenen in Archeoforum nr. 2, jaargang 2, 1997 (ISSN 1386-6095)

P. Asmussen

In het vorige artikel schreef Klaas Henstra over een steencirkel aangetroffen nabij het Friese meer De Leijen. Archeologisch Adviesbureau RAAP heeft na de ontdekking ter plaatse een onderzoek verricht. De *ARCHEOFORUM* redactie vroeg Peter Asmussen, projectleider van RAAP, zijn visie te geven op de betekenis van deze stenenconcentratie bestaande uit granieten.

Rond de plaats waar op 4 oktober 1997 een 'vierkante-meterputje' werd gegraven om de betekenis van een zwerm sterk verweerde granieten te achterhalen, heeft Archeologisch Adviesbureau RAAP op 7 en 8 oktober een aanvullend onderzoek uitgevoerd.

Situatie

De 'steencirkel' ligt op een flauwe helling in de overgangszone van een dekzandgebied naar het meer De Leijen, enkele meters ten westen van een (recentelijk) dichtgeschoven sloot en ca. 70 meter ten noordwesten van een kampplaats uit het mesolithicum. Ter hoogte van de 'steencirkel' ligt een veenlaag van maximaal 30 cm dikte aan de oppervlakte.

De stenen zijn aan het licht gekomen nadat de graszodelaag van het veenpakket werd verwijderd. Algemeen wordt aangenomen dat de top van het veen uit de middeleeuwen dateert of nog jonger is. Bij inspectie van het veenoppervlak werden elders in de omgeving geen stenen waargenomen. Op het keizand lagen echter wel grote hoeveelheden zwerfstenen, ook buiten de 'steencirkel'. Vermeldenswaard is voorts dat tijdens het graven van het vierkante meterputje twee klingen (waarvan 1 gebroken) in het veen werden aangetroffen.

Werkwijze

Bij het booronderzoek zijn 2 raaien haaks op elkaar over de 'vindplaats' gezet. De afstand tussen de boringen bedroeg 5 meter, de lengte van de raaien 50 meter en vrijwel alle boringen werden tot in de keileem gezet (ca. 75 cm). Vraagstelling bij het (boor)onderzoek was:

- 1 Is er ook sprake van een verspreiding van ander materiaal dan graniet (bijv. houtskool of vuursteensplinters)?
- 2 Wat is de stratigrafische positie van de granietbrokken t.o.v. de pleistocene ondergrond.
Bij het onderzoek werden alle aan de oppervlakte zichtbare granietbrokken (ook de kleinere fragmenten) drie-dimensionaal ingemeten.

Resultaten

Tijdens de metingen (van de granietbrokken) is duidelijk geconstateerd dat de meeste brokken niet op de pleistocene ondergrond (keizand of verspoeld dekzand), maar op en in het veen liggen. Voorts bleken er ook stenen binnen en buiten de eerder door Henstra opgetekende 'cirkel' aanwezig (zie het vorige artikel). Daarom is er in mijn ogen geen sprake van een cirkel, maar van een stenenzwerm. Opvallend was dat de stenen buiten de 'cirkel' niet of nauwelijks in het veen 'zweefden', maar op het keizand lagen; dit in tegenstelling tot de meeste 'cirkelstenen'.

Uit de boringen blijkt dat in 3 van de 22 boringen op de overgang veen naar zand enig houtskool aanwezig was. Van een (verticale en/of horizontale) verdeling van houtskoolpartikels, die kan duiden op een concentratie ter plaatse van de veronderstelde steencirkel, is geen sprake. In de directe omgeving van de 'steencirkel' troffen wij op het keizand meerdere vuurstenen artefacten aan. Ter hoogte van de stenenzwerm vertoonde de pleistocene ondergrond geen opduiking.

Conclusie

Er is in mijns inziens geen sprake van een steencirkel maar van een stenenzwerm zonder aanwijzingen voor een cirkelpatroon. De stenenzwerm is op grond van de stratigrafische positie als subrecent te dateren (de stenen liggen op en in het veen). Hierbij is ervan uitgegaan dat de top van het veen waarop en waarin de stenen zich bevinden uit de middeleeuwen of later dateert. De hypothese dat de stenen vanaf het keizand omhoog gewerkt en zo in het veen terechtgekomen zijn, lijkt mij niet waarschijnlijk, omdat bleek dat de stenen buiten de 'cirkel' nagenoeg altijd op de pleistocene ondergrond lagen en niet in het veen 'zweefden'.

Op grond van de verspreiding van het aangetroffen houtskool is geen (ruimtelijke) samenhang met de stenenzwerm aan te tonen. Het houtskool betreft mogelijk (verspoeld?) bewoningsafval van de ca. 70 meter ten zuidoosten van de stenenzwerm gelegen mesolithische vindplaats.

Een aannemelijke verklaring voor de aanwezigheid van de stenen is dat bij de aanleg van de sloot (volgens een boer voor WO II) een of meerdere granietbrokken uit de af te graven keileem zijn verwijderd en vervolgens aan het (veen)oppervlak vergruisd en door de kraan in het veen gedrukt zijn. De twee klingen die in het vierkante-meterputje werden aangetroffen en die ook het in veen lagen, kunnen evenals de granieten afkomstig zijn uit de uitgegraven sloot en samen met de granietbrokken dieper in het veen gedrukt zijn door de kraan.